

Kan politiker och ledning lita på oss?

Handlingsutrymme i handläggning och verksamhet
Forskardag om socialpsykiatri 11 februari 2020

Innehåll

- Kort bakgrund om Tillitsreformen
- Tre forskningsprojekt om socialpsykiatri
 - Vad säger dessa om tillit?

Tillitsreformen

- Startades av regeringen 2016
(Dir. 2016:51, www.regeringen.se)
 - Kritik mot välfärdssektorn
 - Bristande medborgarfokus
 - Frånvaro av helhetsperspektiv
 - Detaljstyrning, administrativa "tidstjuvar"
 - m.m.
- Huvudbetänkande SOU 2018:47;
forskningsantologi SOU 2018:38;
delbetänkande SOU 2017:56

Tillit (eng. "trust") – vad är det?

En möjlig definition:

- " ... viljan att göra sig sårbar för en annan parts handlingar, baserat på förväntan om att den andra parten ska utföra en särskild handling som är viktig för den som visar tilliten och oberoende av om det finns möjlighet till övervakning och kontroll".

(Mayer, Davis & Schoorman 1995 i Bringseius, kap 3 SOU 2018:38)

Några andra begrepp och faktorer enligt Tillitsdelegationen

(Bringselius i SOU: 38, kap 3)

- Tillit och kontroll går ofta hand i hand
 - Men kontrollen bör inte vara för detaljerad
- Tillit är alltid villkorad ("upplevd tillitsvärdighet")
- Tillit stärker rättssäkerheten
 - genom att ge möjlighet att påverka lagar mm

Varför en tillitsreform? – en kort tillbakablick

Se t.ex. SOU 2017:56 (tillitsdelegationens
delrapport om ersättningsmodeller), kap 2

1950 – 80 talen

Expansionen av välfärdsstaten

- The Socialdemocratic Welfare Regime
(se t.ex. Esping-Andersen 1990)
 - Vaggan till graven
 - Stor offentlig sektor, specialisering
 - Ständigt ökande resurser

1980 – 90 talen

Kritik samt ändrad ekonomi

- Kritik
 - Byråkratisk, stelbent, maktfullkomlig
 - Inte lyckats utjämna klasskillnader (S och V)
 - För stor, ineffektiv, kostsam, brist på valfrihet (borgerlig)
- Offentligt budgetunderskott, inflation

New Public Management (NPM)

- Idéer från USA (Reagan) och Storbritannien (Thatcher)
- Inspirerad av det privata näringslivet
- Managerialism och marknadsisering
 - Offentliga verksamheter styrs mer som privata företag
 - Privatisering

Komponenter i NPM

- Managerialism
 - "Professionella chefer"
 - Resultatenheter
 - Beställare-utförare,
social workers as "care managers" (Lawler 2007)
- Marknadisering
 - Upphandling av HVB-hem, LOV mm
- Förhoppning om:
 - ökad effektivitet, lägre kostnader
 - större valfrihet för kunden

Antaganden (dvs. problem) med NPM-styrning

- Enkla, tydliga mål för komplexa verksamheter
- Kvantitativa mått - Kvalitativa aspekter mäts inte
- Medarbetare måste följa med i systemets krav
 - Misstro och bristande entusiasm

(Brante 2014 i SOU 2017:56)

NPM har inte infriat förväntningarna ... (SOU 2017:56)

- NPM antingen
 - Är ungefär lika effektiv och kostar lika mycket, eller
 - Är mindre effektiv och kostar mer (Hood & Dixon 2015)
- Ökad arbetsbelastning, motstridiga krav, minskat professionellt inflytande, hälsokonsekvenser m.m. (se t.ex. Astvik 2017)

Tillbaka till Tillitsreformen: Principer för tillitsbaserad ledning

(Förkortade i urval, Bringselius i SOU 2018:38 kap 3)

- Tillit, positiva förväntningar
- Medborgarens upplevelse och kunskap
- Handlingsutrymme (professionella),
medbestämmande (brukarna)
- Samverkan, gemensamt ansvar för helheten

Goda exempel på tillit?

- **Boendestöd:** Andersson & Gustafsson (2017), Matscheck, Ljungberg & Topor (2019).
- **Supported Employment:** Matscheck (2019), Matscheck (2018).
- **SIP:** Matscheck, Piuva, Eriksson & Åberg (2019), Matscheck (2018), pågående intervjustudie.

Supported Employment (SE)

- Supported Employments idé:
 - "Place then train"
- Resultat från tre kommuner:
 - De flesta har blivit hjälpta till sysselsättning, oavsett ålder, utbildning eller arbetslivserfarenhet

(Matscheck 2018, 2019)

Supported employment enligt IPS - 8 grundprinciper

Bl.a.

- Alla som vill arbeta får stöd
- Grundar sig på brukarens intressen och preferenser
- Insatsen ges så länge personen önskar

- Arbetscoachens roll i matchning och fortgående stöd

Tillit och handlingsutrymme i SE?

Kräver tillit och/eller handlingsutrymme för:

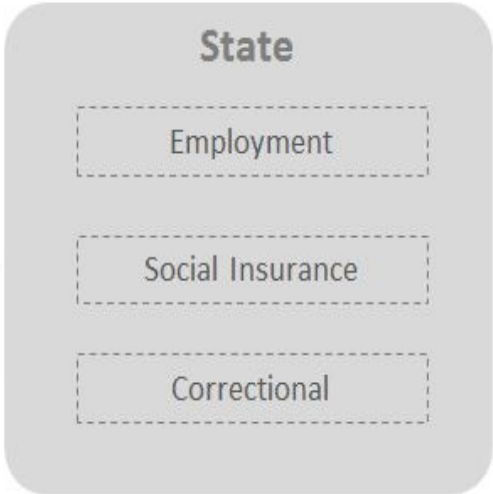
- Brukaren att vilja
- Handläggaren att besluta
- Arbetscoachen att matcha
- Brukaren att få testa sina preferenser
- Stödet avslutas först när brukaren vill det

Följs grundprinciperna?

Samverkan

- SIP som exempel

- Samordnade individuella planer kring enskilda brukare som har insatser från kommun (socialtjänsten) och landsting (hälso- och sjukvård), ev. andra (SFS 2009:981)
- Syftar även till att öka den enskildes delaktighet

Samverkan och SIP - en tvetydig bild

- Aktstudierna visar en måttlig nivå på samverkan med ojämn användning, oklara motiveringar, osäkra mandat på SIP-mötena, osäker brukarmedverkan
- De flesta intervjuinformanter positiva (inte alla)
 - Lagstadgad (obligatorisk), tydliggör "vem gör vad"
 - Den enskilde ska vara i centrum

Men: Är det mest de som är engagerade i SIP som ställer upp på intervju?

SIP och tillit - några frågor

- Har man tillräckligt mandat i mötessituationen?
- Löser man problemen gemensamt, eller skjuter man över på andra?
- Är brukaren i centrum?

- Att utveckla SIP kräver resurser!
 - T.ex. utbildning, SIP-koordinator, mötesledare

Kan politiker och ledning lita på oss?

Eller snarare:

- Får vi rätt förutsättningar?
Och fullföljer vi dessa?
 - Handlingsutrymme, mandat
 - Professionalitet
 - Brukardelaktighet

Publicerad forskning (1)

- Matscheck, D., Ljungberg, A. & Topor, A. (2019). Beyond Formalized Plans: User involvement in support in daily living. *International Journal of Social Psychiatry*, <https://doi.org/10.1177/0020764019894603>
- Matscheck, D. (2019). Evidensbaserad praktik eller praktisk verksamhet? – Supported employment utan IPS. *Socialvetenskaplig tidskrift* 26 (1), 87-108.
- Matscheck, D., Piuva, K., Eriksson, L. & Åberg, M. (2019). The Coordinated Individual Plan – is this a solution for complex organizations to handle complex needs? *Nordic Social Work Research* 5 (3), 193-211.

Publicerad forskning (2)

- Andersson, G. & Gustafsson, H. (2017). *Boendestöd på papper – Boendestöd i praktiken*. FoU Södertörns skriftserie nr 152/17.
- Ljungberg, A., Matscheck, D. & Topor, A. (2017). *Boendestöd – erfarenhetsbaserad praktik och kunskap*. FoU Nordost rapport nr 27/2017.
- Matscheck, D. (2018). *Samordnade individuella planer: en väg till samverkan? – SIP för personer med komplexa behov*. FoU Nordost rapport nr 32/2018.
- Matscheck, D. (2018). *Supported Employment – för sysselsättning och delaktighet*. FoU Nordost rapport nr 29/2018.

Övriga referenser

- Esping-Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press.
- Hood, C. & Dixon, R. (2015). *A Government that worked better and cost less? Evaluating Three Decades of Reform and Change in UK Central Government*. Oxford: Oxford University Press.

Referenser (forts.)

- Johansson, S. (2011). I *Far väl välfärden? Socialtjänsten i framtiden. Ett möte mellan forskning och socialtjänst*. FAS.
- Lawler, J. (2007) Leadership in social work: A case of Caveat Emptor? *British Journal of Social Work* 37, 123-141.

Övriga referenser (3)

- SOU 2017:56. *Jakten på den perfekta ersättningsmodellen – Vad händer med medarbetarnas handlingsutrymme?* Delbetänkande av Tillitsdelegationen.
- SOU 2018:38. *Styra och leda med tillit – forskning och praktik.* Bringselius, L: (red.) Tillitsdelegationen.
- SOU 2018:47. *Med tillit växer handlingsutrymmet – tillitsbaserad styrning och ledning av välfärdssektorn.* Huvudbetänkande av Tillitsdelegationen.